

TUZA TIBOR
romológus és romapedagógus
Debrecen

„Tanítva tanultunk”

Egy szakoktató pedagógiai eljárásai az 1950-es évek elején a repülőtishti iskolában

Czibere Miklós debreceni református rádiótávírász szakaszvezető a keleti fronton harcolt a második világháborúban. Azzal a hittel és önfeláldozó elszántsággal, mint sok-sok bajtársa, hogy „a bolsevizmus ellen” és „az új nagy Magyarorszáért” győzelmet fognak aratni. Szak-képzettségét és a háborúban szerzett gyakorlati tapasztalatait hasznosítva 1950-ben az akkor megnyílt szolnoki repülő hajózó tiszti iskola oktatója lett, majd 1955-ben a tiszthelyettesi iskola tanszékvezetője. Bármely pedagógiai előképzettség nélkül, akárcsak oktató társai. Visszaemlékezéseit az 1980-as évek közepén vetette papírra. Kézrel írott második világháborús naplóját és 1984-1985-ben született visszaemlékezéseit jelen sorok írójának adta akkor. Tíz év múlva elhunyt. Nekem (TT) csak most, nyugdíjas éveimet töltve jutott időm arra, hogy naplóját és visszaemlékezéseit sajtó alá rendezzem, reménykedve abban, hogy a második világháború befejezésének hetvenedik évfordulójára megjelenhet.

Czibere Miklós a második világháborúban nem a tűzvonalban harcolt, hanem a frontvonal mögött, a Magyar Királyi 4. Bombázó Hadosztály kötelékében. A bombázó repülőgépek elektronikus felszerelése, karbantartása és a hozzá tartozó gépek rádiós berendezéseinek tesztelése a berepülések során volt a fő feladata. Emellett sok más munkát is elvégzett, mindent, amihez értett. Szakértelmére, sokoldalúságára és kreativitására méltán lehetett büszke. Képességeinek, találékonyságának és példaadó emberi magatartásának is köszönhette, hogy azok közé a kevesek közé tartozott, akik túléltek a keleti frontot. Századának kilencven százaléka vesztette életét –, ő hazatérhetett.

Nem a tűzvonalban harcolt, mégis átélte a háború minden borzalmát. Az eleinte győzelmes, majd egyre inkább tragikus légi harcokat; hadosztályát és századát ért bombázások sorozatát; szeretett bajtársai, köztük családi rokon katonatársai halálát; az üszkös romokat; tönkrebombázott termőföldeket; gyalogos bajtársai keserves menetelését; éhező gyermekek és felnőttek kínszenvedését; a háború okozta mérhetetlen nyomort és szenvedést.

Naplója és visszaemlékezése egyben hű képet fest önmaga és bajtársai katonai életének körülményeiről, olykor üdítő, gyakran pokoli helyzetéről, honvágyáról, lelkivilágáról, fájdalomairól, szenvedéseiről és ritka emlékezetesen szép élményeiről. Megrázó és felemelő kendőzetlenül őszinte írása.

Naplója és visszaemlékezése egyben embernevelő tanulságokat is hordoz magában. Kezretlen őszintesége és közvetlensége magával ragadó.

Visszaemlékezéseit a repülőtishti iskolában végzett munkájának ismertetésével zárta, ahol mostoha feltételek között és előzetes módszertani ismeretek nélkül végezte kollégáival együtt az oktatást. Mégis képesek voltak példás nevelési-oktatási eredmények elvégzésére. Hogyan? Idézzünk néhány részletet visszaemlékezéséből. Érdemes elgondolkozni rajtuk, és megvitatni egymás között, ezek érvényesítésének lehetőségét napjainkban is – az eltérő szubkultúrával rendelkező tanulóokra vonatkozóan is.

Az alábbiakban – kommentár nélkül és esetmegbeszélés ösztönzésére – idézünk részleteket Czibere Miklós visszaemlékezéséből, abban a reményben, hogy azok nem csupán pedagógia-történeti kuriózumokkal szolgálnak, hanem napjaink nevelő-oktató munkájára vonatkozó tanulságokkal is.

Anekdotázó visszaemlékezéséből íme néhány jellemző részlet:

„Az új iskolai év (1950/51) beindításakor kinevezést kaptam a Kiképzési Osztályhoz, ahol a Híradó Tanszék állományába kerültem Benedek Sándor őrnagy tanszékvezető irányítása alatt.

Ebben az új beosztásomban a növendékek híradó kiképzését végeztem igen magas óraszámban, heti negyven-negyvennégy órában. Feladatomból volt az elektrotechnika, a rádiótechnika, a lokátor-technika, a híradó-harcászat és a morze-jelek oktatása.

A berendezéseink és kiképzési segédeszközeink nagyon hiányosak voltak. Nagyon a kezdetén voltak az oktatási feltételek kialakításának. A tanterem csak a szükséges asztalokat és székeket tartalmazta táblával együtt. Hiányoztak azok a berendezések, eszközök, amelyekkel a különböző elektrotechnikai ismereteket a gyakorlatban is bemutathattuk volna, s a növendékek is gyakorolhattak volna.

Az eligazításon az oktatók feladatuk kapták, és a szolgálati szabályzat is előírta a növendékek megismerését, adataik beszerzését, nyilvántartását. A növendékek beazonosítására a tanteremben én azt a megoldást választottam, hogy ragasztható lemezből sorszámokat fűrészeltem ki, és azokat úgy helyeztem el a növendékek asztalainak elején, hogy előadóként bármikor bármelyiket le tudjam olvasni. Így rövidebb idő alatt sikerült az arcokhoz nemcsak a neveket, hanem a növendékhez tartozó fontosabb személyi adatokat is memorizálni. A sorszámok az osztálynaplóban szereplő sorszámoknak megfelelőek voltak. Így készítettem el az ültetési rendet, és már a második órán minden növendéket a nevén tudtam szólítani.

A »szabadidőmben«, pontosabban szólva, amikor nem volt foglalkozás a tanteremben, nekem jutott az a feladat is, hogy szereljem fel a tantermet bemutató eszközökkel. Amikor nem rendelkezünk gyárilag készült eszközökkel. Különböző alkatrészekből, anyagokból magam készítettem sok olyan imitációt, ami egy kis ravaszsággal felhasználható volt az oktatásban. Legjobb emlékezetem szerint elkészítettem az összes elektrotechnikai alapelv demonstrálásához szükséges berendezést. Az Ohm törvénye, az ellenállások törvényei valamennyi változatát bemutató eszközöket, a különböző rádiókészülékek üzemképes darabjait, eszközt mindahhoz, amit a növendékeknek meg kellett tanulni.

Más tanszékek tananyagában is voltak elektromossággal kapcsolatos kérdések, és én ezeknek a tanszékeknek is készítettem bemutató eszközöket. Így például a Motor Tanszék részére a repülőgépmotorjának az olajozási rendszerét bemutató elektromos táblát. Elvégeztem a terepasztal villamossági munkálatait, valamint egy nagyobb volumenű demonstrációs térképet a Politikai Tanszék részére. Ezen a térképen fel voltak tüntetve a Szovjetunió iparának jelentősebb központjai, a térképet Györi László tervezte meg, a villamos szerelési munkálatoakat pedig én végeztem el. Ehhez a térképhez több mint négyszáz darab izzólámpát szereltem fel. Önkonzultációs volt a térkép. A növendék feltett egy kérdést, megadta rá a választ, s ha jó volt a válasz, akkor a megfelelő jelzőlámpák gyulladtak ki.

Ennek a térkép-táblának a készítése során történt egy érdekes kis eset. A Berettyóújfaluban működtetett kihelyezett osztályból jöttem vissza helyettesítésre a szolnoki iskolába, és a szabadidőmben szereltem a táblát. Az egyik óraközi nagyszünetben is ezen dolgoztam. Odajött hozzám egy növendék, akivel addig még nem találkoztam, kezében cigarettával, és megszólított: »Szakikám, adjon egy kis tüzet!« En szó nélkül adtam neki. A növendék akkor lepődött meg, amikor éppen ahhoz a csoporthoz mentem előadást tartani, amelyiknek ő is tagja volt, akkor éppen ügyeletes. Az órák százhusz percesek voltak. Az óra utáni szünetben odajött hozzám a növendék, és sűrű bocsánatokat kért megelőző viselkedéséért. A növendék annyiban

volt hibás, hogy nem nézett végig az öltözetemen. Ugyanakkor én is hibás voltam abban, hogy kék köpenyben dolgoztam, ami eltakarta a rangjelzésemet, így nem tudhatta, hogy kivel is beszél. Megnyugtattam, hogy semmi probléma.

A tanterem berendezése még ezután is nagyon sok munkát adott. Elkészítettem az összes szemléltető rajzot is témakörök szerint az egész éves tematikához. Így a növendékek azt is mindig tudták előre, hogy miből kell készülniük a következő órára, miről lesz szó. Ugyanakkor írtam egy jegyzetet is, feldolgoztam abban előadásaim anyagát, s a jegyzetem ezután tankönyvként is használható volt. Ez a jegyzet nem minden tantárgyamat, hanem csupán az elektrotechnikát tartalmazta.

A repülőgép rádió navigációs készülékét olyan formában készítettem el, hogy az szimulátorként működött. Minden kormánymozdulat használható volt, így a valóságos helyzetnek megfelelően tudta a növendék használni a készüléket. Ezzel tudta gyakorolni az előttem, mögöttem, elöl és hátul helyzetek megállapítását. Ugyancsak én készítettem olyan nagyméretű vázlatokat is a híradó harcászat téma oktatásához is, amik azt ábrázolták, hogy a repülőgépek milyen híradási rendszerekben lehetnek egymással és a földi irányítással kapcsolatban védelemben és támadásban. Ebből mintegy hetven-hetven darabot készítettem el. Ezek után már az egész oktatás folyamán szükséges valamennyi szemléltető és demonstrációs eszköz a rendelkezésünkre állt. A tanteremben egy olyan speciális előadói asztalt is csináltattam, részben csináltam, ami magában foglalta a morze-oktatáshoz szükséges berendezést, egyben lehetővé tette a forgalmazás gyakorlását is, tehát ez is szimulátorként működött.

Az elektrotechnika oktatásához olyan segédletek is készültek, amelyek nem mintázták az áramtermelő erőművet, de áramot tudtak előállítani, vagyis csak az eredmény volt fontos a folyamat megértéséhez. Ilyen volt például a váltakozó áram előállítása témában az egyik segédeszközünk, amelyet Kertes László hadnaggyal közösen készítettem el.

A rádió működésének megértéséhez olyan készüléket csináltam, amelynek minden alkatrészét látni lehetett, az alkatrészeket könnyen ki lehetett venni, a készüléket darabjaira széjjel szedni, majd összerakni, és akkor ismét működött a berendezés.

Ezek a taneszközök állandóan a tanteremben voltak, és amikor annak a szükségét látta a növendék, a segédeszköz rendelkezésére állt.

A növendékek körében igen nagy sikere volt az úgynevezett TESLA kísérleti sorozatnak. Az ezekkel végzett kísérleteknél igen jól, sőt látványosan lehetett bemutatni a nagyfrekvenciás jelenségeket. Amikor például a glim lámpa kigyulladt a kezemben, az szép fényt adott, látványos volt. Szintén hasznos és látványos volt a nagyfrekvenciás jelek előállításának és kimutatásának fényjelenséggel. Jól emlékszem, hogy korábban hiába mondtam el precízen mindent, rajzoltam és magyaráztam ebben a témakörben, erőfeszítéseimnek kevés eredménye volt mindaddig, amíg a segédleteknek köszönhetően a növendék nem látta ezeket a jelenségeket a saját szemével. Addig elképzelnem is nehezen tudta, hogy miről is van szó tulajdonképpen.

Így segítettük a növendékek tanulását és saját oktató munkánkat.

A növendékek a kezdeti időszakban csak nyolc osztályos általános iskolai végzettséggel rendelkeztek. A beiskolázás során igyekeztek a legjobb tanulókat kiválasztani a jelentkezők közül, de azok sem hallottak még olyan dolgokról, amiket itt tanultak, pláne nem láttak kísérleteket. Mivel célunk és feladatunk volt a növendékeket megtanítani minden szükségesre, elérni, hogy olyan alapos tudást szerezzenek, amit a gyakorlatban hiba nélkül alkalmazni is tudnak, mi mindent elkövettünk, hogy ezt a célt el is érjük.

Az egyik csoportban sikerült olyan eredményt produkálni, hogy minden egyes növendék kiváló minősítéssel záróvizsgázott. Ha jól emlékszem, ennek a csoportnak volt a tagja az akkori növendék pártszervezet titkára, Beke József is. Ez a teljesítmény igen nagy visszhangot váltott ki országszerte. Úgyannyira, hogy amikor a csoport vizsgázott, a budapesti főnökségről, aki csak érdekelt volt az oktatásban, az mind eljött Szolnokra a különböző szakterületek képviselői.

selőjeként, és figyelték a növendékek felkészültségét. A csoportfőnökség megfigyelői a záróvizsga után azt a véleményt fogalmazták meg, hogy akinek a politikai felkészültsége jó, annak a tanulmányi eredménye is jó. Mi – oktatók – más elismerést vártunk volna.

Mi – oktatók – egymást is segítettük a növendékek fejlesztésében. Például ha egy növendék, mondjuk, híradástechnikából elégtelen osztályzatot kapott, az köteles volt konzultálni egy másik oktatóval, tehát nem azzal, aki elégtelenre minősítette. A konzulens oktató kötetlenül elbeszélgetett a növendékkel mindenféleképpen mindaddig, amíg megbízhatóan meg nem állapította, hogy milyen okok vezethettek eredménytelen osztályzathoz. A konzulens oktató aztán megbeszélte az értékelést és osztályozást is végző oktatóval, ebben az esetben a híradástechnika szaktanárával, hogy milyen okai lehetnek a tanulmányi eredménytelenségnek, majd közösen megbeszélte azt is, hogy hogyan lehetne segíteni. Egyéni fejlesztő programot állítottak össze a növendék számára, tanórákon túl is foglalkoztak vele mindketten. Így közös erővel mindig elértük célunkat a tanítás-tanulásban. A vizsgákon aztán meggyőződhattunk arról, hogy a növendék nem csupán bemagolta a tananyagot, hanem érti és alkalmazni is tudja mindazt, amit megtanult.

Egyik növendékünk a nyolcadik osztály elvégzése után egy olyan kis faluból került hozzánk, ahová akkor még a villany se volt bevezetve. Eddig csak ökröket látott, azokkal dolgozott, de hitt abban, hogy amit az oktatók mondanak az elektronikáról és minden egyébről, azok igazak, azoknak valóban úgy is kell lenniük, és alaposan megtanult mindent. Később ez a növendék a rádiótávíráshoz szakmán belül az oktatókkal szemben is vitaképes lett. Sajnálom, hogy a nevére már nem emlékszem, hiszen nagyon régen történt. Ez az eset azonban mindmáig emlékezetes maradt a számomra.

Néhány cikkem is megjelent az Ifjú Sólymok című újságban. Sok növendék megemlítette, hogy ő nem a morze-jelekkel repül, erre nemigen lesz már szüksége. Akkor azonban történt egy baleset, ami éppen azért következett be, mert a növendék felületesen tanulta meg a morze-jeleket annak idején. És amikor azt gyakorolták navigációból, hogy egy ismert helyen települt irányjel adóhoz viszonyítva hogyan kell a navigációt elvégezni, ez a növendék egy idegen állam hasonló céllal működtetett berendezéséhez navigálta magát. Amikor ezt a tévedését észrevette, már kevés volt az üzemanyag a visszatéréshez. Ebből keletkezett a baleset. – Erre az esetre hivatkozva természetesen nem hagytam ki a lehetőséget, hogy az újságon keresztül is ismételten felhívjam a figyelmet a morze-jelek szigorú megtanulására.

Minden lehetőséget megszüntettük annak, hogy a növendékek rejtett segédletet tudjanak használni a dolgozatok megírásához. Ha valaki mégis megkísérelte a puskázást, azt azonnal észrevettük, a »puskát« elvettük és ott a helyszínen megsemmisítettük. Érdemes megemlíteni egy velem történt esetet.

Mindegyik növendék teljesen fel volt szerelve minden taneszközzel, amire csak szüksége lehetett a tanuláshoz. A taneszközök között volt a radírgumi is. Akkoriban nagyméretű radírgumit kaptak a növendékek. Feltűnt nekem a dolgozatírás közben, hogy egymástól kéregetik el suttogva a radírgumit a növendékek. Azonnal kezembe vettem az egyiket. Láttam, hogy a radírgumi hosszában fel van hasítva, és a hasításban egy papírszelet rejtetik a dolgozatíráshoz szükséges elektrotechnikai képletekkel. Másik radírban más képletek. Ezért kéregették egymástól. Természetesen azonnal megszüntettem a dolgozatírást, beszédtem és ott a helyszínen megsemmisítettem a félkész dolgozatokat. Majd pedig, ahogyan akkoriban mondani szokás volt, kiértékeltem a helytelen magatartást. Felhívtam a figyelmüket: nem azért vannak itt, hogy csalással szerezzenek sikeres osztályzatokat, hanem tanulással és tudással kell jó eredményeket elérni. Annál is inkább, mert a levegőben, a repülőgépen nem lesz, aki súgjon, vagy hasonlóképpen »puskát« csúsztasson a kezükbe, idejük se marad a segítség kérésére, ha nem tudnak valamit. Ha a levegőben nem tudják azt, amit kell, akkor nemcsak a gépet veszélyeztetik, hanem önmaguk és mások életét is.

Jól emlékszem, hogy ezután ilyen vagy hasonló eset nálam nem fordult elő.

Miért? – kérdezheti valaki.

Azért, mert az újonnan bevonult növendékek mindig érdeklődtek felsőbb évfolyamos társaiktól az előadók felől. Hamar megtudták minden oktatóról, hogy melyik milyen, mire érzékeny, mik a szokásai és így tovább. A tapasztalatok megismerése után az újoncok már meg sem kísérelték használni azokat a módszereket, amelyekkel a felsőbb évfolyamosok kudarcot vallottak, igazodtak az oktatók követelményeihez és szokásaihoz. Nekem legalábbis soha többé nem volt olyan esetem, ami miatt a szolgálati szabályzatnak megfelelően retorziót kellett volna alkalmaznom.

A növendékek még azt is megfigyelték, hogy kinek milyen a beszédstílusa, különösen, hogy milyen szavakat ismétél, illetve használ gyakran. Volt egy növendék, aki azt is megszámlolta, hogy az egyik előadó egy órán hányszor mondja ki azt, hogy »... kérem szépen ...« Ezt az előadó azon az órán százhuszonzháromszor mondta ki. Rajta is maradt az a ragadványnév, hogy Kérem Szépen. Amikor a növendékek mentek egyik tanteremből a másikba órára, kérdezték egymástól, hogy kivel lesz órátok, s ha ezzel az előadóval volt, akkor az volt a válasz, hogy Kérem Szépen.

Nekem különösebb nehézségem sohasem volt az oktatás területén. Az évek folyamán az ismeretanyag annyira rögzült bennem és bővült is közben, hogy ha éjjel álmomban felébresztettek volna, és azt kérték volna, hogy ebből és ebből a témából, mondjuk, a harmadik részt ismeressem, magyarázzam, akkor minden további nélkül meg tudtam volna tartani az előadásomat. A legkülönbözőbb szakmai területeken szerzett gyakorlati tapasztalataim is hozzájárultak ahhoz, hogy megbízható és korszerű ismeretekkel rendelkeztem. Minden növendék előzően megszerzett ismereteire építve, azokból hasonlatokat megfogalmazva segítettem elő, hogy a növendék megértse a számára új és bonyolult tananyagot is. A növendékek meglevő ismereteiből merített hasonlatok előnyösek voltak oktató munkám sikere érdekében.

Az egyik növendékemnek például az eredeti mestersége hentes és mészáros volt. Ez a növendék egyszer engedélyt kért, hogy konzultációra jöhessen hozzám, amikor én voltam a konzulens. Az engedélyt megkaptam, vártam a kijelölt napon és időben, s a növendék pontosan meg is jelent. Ekkor mondta el, hogy ő bizony hentes és mészáros, nagyon kevés köze van az elektrotechnikához, különösen pedig a rádiótechnika elméletéhez. Megértettem és igazat adtam neki. Ugyanakkor ott volt előttem a cél és a feladat, hogy őt is meg kell tanítanom mindenre, amire repülő katonai szolgálata során szüksége lehet. Tehát a rádió-elméletre is. Hiszen nem csak azt kellett tudnia, hogy melyik gombot hol találja, hanem azt is kellett tudnia, hogy annak a bizonyos gombnak az elfordításával mit is csinál valójában. Jól emlékszem, hogy sikerült a növendékkel azon a konzultáción megértetnem a rádió működési elvét úgy, hogy a sertésvágást vettem alapul, és minden mozzanatot az ő mesterségével hasonlítottam össze. Az eredmény nem maradt el, a növendék követni tudta előadásaimat, magyarázataimat az órákon is, majd sikeres vizsgát tudott tenni.

Különösen nehéz volt a helyzetem azokkal a növendékekkel, akik a mezőgazdaságban dolgozók közül kerültek ki. A rádiótechnika egyik legbonyolultabb jelensége a moduláció. Vagyis a beszéd továbbításának a létrehozása a készüléken belül. Már maga a szó, a moduláció is idegen volt, pláne egy parasztyerek számára. Az egyéni foglalkozásokon, konzultációkon, beszélgetéseken azonban megtaláltam a szántás és a vetés fogalmában a kapcsolatot a modulációra.

Ezeket a hasonlatokat a pillanatnyi helyzetek születték. Ezekre az esetekre nehéz lenne előre felkészülni bármely iskolában. Nekünk, akik abban az időben a tiszti iskolában tanítottunk, még érettségink sem volt. Legfeljebb a négy polgárit végeztük el, ami után valamilyen szakképzésen vettünk részt, mint én is. Gyakorlati tapasztalatokkal gazdagított tudásunk viszont vetekedett a mérnök tudásával. Szakmai tudásunk tehát élenjáró volt, de pedagógiai

ismereteink nem voltak. Menet közben kellett megtanulnunk a tanítás módszereit, a nélkülözhetetlen pedagógiai fogásokat. Hogy például milyen nagy betűkkel írjunk a táblára, mekkora méretben készítsük el a rajzokat, hogyan tervezzük meg a százhusz perces órákat, hogyan fejezzük be, mi maradjon a táblán az óra végén és így tovább, hogy a tananyag minden lényeges eleme megmaradjon a növendékek fejében. Így például a táblát sohasem töröltük le az óra közben, hanem előzetes terv szerint úgy írtunk és rajzoltunk a táblára, hogy az óra végére azon összeállt a tananyag vázlata. Adtunk időt arra, hogy a növendékek a táblán látható vázlatot ismételten áttekintsék, füzetükben jegyzeteiket szükség szerint kiegészíthessék, esetleg a jegyzetben vétett hibát kijavítsák, továbbá kérdezhessenek.

Kiterjedt a figyelmünk mindenre, és addig kísérleteztünk az oktatási módszerekkel, amíg azok a többség számára kedvezőnek nem bizonyultak. Az egyéni tanulási problémákat pedig egyénileg kezeltük, főleg a tanórán kívüli konzultációkon, amely lehetőség minden növendék számára biztosított volt. Hogy az oktatók hány órát dolgoztak egy héten, azt utólag nehéz lenne összeszámolni. Én az órákon túli felkészülésekkel, konzultációkkal, vizsgáztatással együtt általában heti ötven-hatvan órát dolgoztam, s amikor a demonstrációs és szemléltető eszközöket is készítettem, akkor ennél jóval többet. Mi is ott laktunk, illetve voltak ott szolgálati szobáink az esti, éjszakai és reggeli ügyeletek miatt, ahol a növendékek laktak, és ha a tanítványunknak szüksége volt ránk, konzultációt kért és kapott.

Az első évben készült szemléltető eszközöket később kiegészítettük vagy megújítottuk. Annál is inkább, mert egyes vázlatok felrajzolása a táblára nagyon sok időt vett volna igénybe, ezért azokat nagy tablóra előre elkészítettük, akkora méretben, hogy a terem minden pontjából jól látható legyen, s amikor szükség volt rá, a táblára vagy a falra akasztottuk. A használt mutatópálca színéről is a foglalkozások tapasztalatai alapján döntöttünk, hogy annak mikor legyen piros, mikor fekete a vége.

Most, amikor ezt a visszaemlékezésemet írom, magam előtt látom egész akkori életünket. Látom és hallom azokat a véleményeket, vitákat, amelyek során kialakítottuk oktatási módszereinket és eszközeinket, hogy minél sikeresebben tudjunk tanítani. Minden apró kis részletkérdés megoldása hosszú vita eredménye volt. A mai technikai felszereltség és másfajta tanulók bizonyára másfajta módszereket kívánnak meg, mint amilyeneket mi akkor alkalmaztunk. Pedagógiát azóta sem tanultam főiskolán vagy egyetemen, de azt tapasztalom, hogy a mai diákok sokkal magasabb fokon állnak általános műveltség tekintetében, mint a mi növendékeink az ezerkilencszázötvenes évek elején.

Az egyik ügyeletes tisztii szolgálatom ideje alatt esti körlet-ellenőrzést végeztem. A velem egy időben szolgálatot teljesítő ügyeletes növendék a szabályzatnak megfelelően pontosan fogadott, és kísért végig ellenőrző körutamon. A végén engedélyt kért arra, hogy egy kérdést tegyen fel. Megkérdezte, hogy azonos vagyok-e azzal, akit ő gyermekkorában megismert. Mikor meggyőződött arról, hogy jól emlékezik, én vagyok az, bemutatkozott. A bemutatkozás és beszélgetés során derült ki, hogy az ő szülei az én jó barátaim voltak. Időközben aztán ez a növendék egy kis szabálytalanságot követett el. Az történt, hogy miután nem kapott kimaradási engedélyt, »Beton őrnagytól» kért kimaradást, ami azt jelentette, hogy a kerítésen át távozott a repülőtérről területéről. Amikor én erre rájöttem, egy levélben meghívtam a szüleit a lakásomra, és segítettem a növendéknek abban, hogy szülei látogatása idején ő is kimenőt kapjon, őt is meghívtam ebédre. Amikor megjelent a reptéren kívüli lakásomon, csak akkor tudta meg, hogy valójában miért is hívtam meg magamhoz. Ugyanis a szülei jelenlétében beszéltem meg vele az elkövetett szabálytalanságot. És a szüleivel közösen magyaráztuk el neki, hogy milyen következményekkel járhat az ő magatartása jövőjét illetően. Elmondtam, hogy természetesen a századparancsnok is tud a szabálytalanságról, de rám bízta az ügyet. A növendék megértette, és soha többé nem fordult elő vele semmilyen szabálytalanság elkövetése. Másokkal sem, mert egymást figyelmeztették a várható következményekre.

Ilyen és hasonló megbeszélések a szülőkkel közösen más növendékek esetében is voltak, amikor valamilyen probléma adódott a növendékekkel kapcsolatban. Retorziók helyett minden esetben meggyőzésre törekedtünk, ami sikerrel is járt, mert a szülők segítettek gyermekeik helyes magatartásának kialakítását. Tehát mi – oktatók – nemcsak tanítottunk, segítettük a növendékeket legjobb tudásunk szerint a tanulásban, hanem neveltünk is, ki-ki a maga módján, és általában jól. Ha pedig valamelyik oktató nevelési eljárása nem vezetett megfelelő eredményre, azt megvitattuk, és közösen kitaláltuk, hogy mi legyen a következő lépés. Ilyen ritkán fordult elő, mert a növendékek tisztelték tudásunkat, értékelték emberségünket, értették segítő szándékunkat, ezért hallgattak ránk. Nem kellett büntetni. Az én személyes példamutatásomnak is igen nagy szerepe volt a növendékek magatartásának és szorgalmának alakulásában.

Értékelő és osztályozó munkánkban a lehető legteljesebb objektivitásra törekedtünk, a minősítéseink reálisak voltak, tükrözték a növendékek tényleges tudását. Különösen a Híradó Tanszék és a Motor Tanszék esetében. Az osztályzatok átlagából pontosan meg lehetett állapítani, hogy milyen szinten áll a növendék tudása. Ha történetesen egy növendéket valamilyen okból minősíteni kellett, akkor e két tanszék oktatói által adott osztályzatait nézte meg a képzési osztály vezetője, s a megismert eredmények határozták meg szöveges minősítő véleményének kialakítását.

A tiszti iskolán eltöltött szolgálati éveim tapasztalatai nagy segítségemre voltak a későbbiek során. 1955-ben az akkor megalakult repülő tiszthelyettesi iskolára kerültem tanszékvezetőnek, és gyakorlott oktatóként eddigi tapasztalataimat sikeresen tudtam hasznosítani. Ebben az új iskolában gyakran voltak módszertani foglalkozások az oktatók részére, amelyeket általában én tartottam, illetve mindenkor én vezettem le ezeket, ha más volt is az előadó. Sokat tudtam segíteni oktató társaimnak, hogy egyes témák tanítása-tanulása során mit és hogyan lehet sikeresen alkalmazni.

Emlékszem, az egyik alkalommal az volt a központilag előírt témám, hogy az oktató miként használja az óravázlatát. Ekkor még ez is gond volt. Amikor az előadásomat megtartottam, az egyik oktató felállt, és kifejtette a véleményét az előadásomban foglalt tanácsaimról. Hibának hozta fel, hogy én most az előadásomhoz nem használtam óravázlatot. Válaszomban elmondtam, meg is mutattam, hogy most is volt és előttem is van a vázlatom ehhez az oktatói foglalkozáshoz, de az óravázlatot lehetőleg úgy kell használni, hogy azt a hallgatók észre se vegyék. Én általában akkor szoktam belepillantani, amikor a hallgatók írnak vagy rajzolnak, akkor is csak azért, nehogy kihagyjak valamit, vagy feleslegesen elkalandozzak. Mert mire megterveztem a foglalkozást, az már a fejemben van, csak a biztonság kedvéért tartom magamnál az írásba foglalt óravázlatot.

Amikor sok munkám mellett időt tudtam szakítani, tanszékvezetőként már olvastam is pedagógiai írásokat, amelyek vagy megerősítettek engem eljárásaimban, vagy új ötleteket adtak. Így lehettem felkészültebb oktató társaimnál. Nagy szükség volt ezekre az oktatói foglalkozásokra, mert egyikünk sem tanult pedagógiát főiskolán vagy egyetemen, de az első iskolai naptól kezdve tanítanunk és nevelnünk kellett adott körülményeink között. Tanítva tanulunk.

Az biztos, hogy a ránk bízott feladatok elvégzéséhez a tiszti iskolában képzetlenek voltunk. Tanítva kellett tanulnunk, önerőből fejlesztenünk pedagógiai tudásunkat. Ösztönzött bennünket a tudásvágy és a sikerélmény. Az én erőfeszítéseim sem voltak hiábavalóak. Debrecenben lakó egykori növendékeim ma is gyakran felkeresnek a lakásomon, és felidézzük a régi szép emlékeket meg az ő sikeres életpályájukat. A napokban is találkoztam egy nyugállományú volt növendékemmel, aki elmondta, hogy végül pedagógus lett belőle, egy általános iskolában tanított, és mindazt, amit tőlem akkor látott, eltanulhatott, mindvégig is sikeresen tudta alkalmazni nevelő-oktató munkájában.”